

УДК 929Гоголь

Лариса Рева,
кандидат філологічних наук,
науковий співробітник НБУВ

Совість України Олесь Гончар про феномен українця Миколи Гоголя

Мета пропонованої статті — показати своєрідність поглядів Олесь Гончара на творчість Миколи Гоголя, розкрити основи його української ментальності. Щоденники Олесь Гончара є об'єктивним свідченням того, що зв'язок Миколи Гоголя з Україною, його українські корені стали основою його феномена.

Ключові слова: Микола Гоголь, Олесь Гончар, письменник, українська ментальність, українські корені.

Понад п'ятнадцять років тому Україна попрощалась зі своїм вірним сином Олесем Гончаром. Борець, по-франківськи, з "вірою в силу духа", письменник трагічно відчував підступність тоталітарної системи. Він залишив по собі нотатки — у вигляді щоденників, що їх двічі перевидавала "Веселка", де болісно, майже щоденно виливав душу потай від очей людських. "Духовно Україна знекровлена вкрай", — писав він.

"Пам'ятаймо, що правда Гончарового часу і його особистого духовного змагання полягала в тому, щоб "творчістю своєю... порятувати духовно ослаблену Україну", — зазначає Микола Жулинський [4, с. 80]. До тих, на чию долю випала ця місія, автор "Прапорноносців" відносив і Миколу Гоголя. На його переконання, уславлений земляк належить до тих письменників, які несуть у собі багато загадок. Творчість Миколи Гоголя, незважаючи на численні розвідки, і на сьогодні не виміряна до краю. Як і Павло Тичина, Микола Гоголь, за словами О. Гончара, так само скалічений — вони "скоморохи в житті". Микола Гоголь — казка України. Він "почався" ще з танцю — "козачка" його матері — Маші Косярвської.

За глибоким переконанням О. Гончара, великий полтавець — у слові — порятунок Бога людині. І все очевиднішим стає той факт, що наука несе людству зло, якщо вона пориває з гуманізмом і дозволяє собі бути суто раціональною, прагматичною, тобто аморальною... [3, т. 3, с. 230].

Щоденникові матеріали, опубліковані на зламі другого і третього тисячоліття, написані неординарними особистостями — Володимиром Винниченком, Сергієм Єфремовим, Аркадієм Любченком, Олександром Довженком, Олесем Гончаром, мали сенсаційний характер, що сприяло їхній актуальності. Це відповідало запитам часу і було надзвичайно актуальним явищем для суспільства, що відчувало потребу в необхідності з'явлення нових ідеалів епохи.

На тлі знецінення в усіх сферах буття попереднього століття, долучення до інших цінностей із загальнолюдським змістом відкривало спілкування зі щоденниками, що активізувало їхню і суспільну, і духовну значущість.

Письменницький щоденник як жанр мемуаристики позначений увагою автора не тільки до проблем життя особистого, а й життя суспільного, політичного, національно-історичного. Творчість Олесь Гончара — індивідуальна, самотня, органічно зв'язана з класичною літературою, її демократичними традиціями.

Серед науковців, котрі присвятили свої розвідки художній спадщині Олесь Гончара — Віталій Дончик, Микола Жулинський, Микола Наєнко, Анатолій Погрібний, Іван Семенчук та багато інших [2].

Мета нашого дослідження — показати своєрідність поглядів Олесь Терентійовича на творчість його уславнено-

го земляка — М. Гоголя. Саме щоденникові записи* допомагають збагнути таємниці світогляду та світовідчуття письменника. "Щоденники" Олесь Гончара не лише доповнюють наше уявлення про митця, а й розкривають багатство його вразливої душі, його піднесено-романтичний, ліричний і одночасно драматично-трагічний світ. Ідучи за письменником, ми спробували відчути його душу, його біль та страждання від недосконалості світу, високість його морально-етичних ідеалів, синівську любов до України, до великої нації.

Кожен запис щоденника, насичений глибоким філософським змістом, дає змогу осягнути всю глибину авторського мислення, розкриває своєрідність української ментальності Миколи Гоголя. "Щоденники" Олесь Терентійовича є зразком осягнення найвищих моральних критеріїв особистості.

Чому його так надихала творчість Миколи Гоголя? Чому він присвятив йому доповідь у Венеції на Гоголівському Конгресі (Венеція, 1976), а також нарис "Гоголівськими шляхами"? На це запитання ми спробуємо дати відповідь у процесі дослідження. Чимало місця відводить Олесь Гончар Миколі Гоголю у "Щоденниках" — і це не випадково, адже внесок того у невечірню скарбницю духовних набуток українського народу важко переоцінити.

Микола Гоголь стоїть у ряду геніальних українських письменників кінця XVIII — першої половини XIX століття (Григорій Сковорода, Іван Котляревський, Григорій Квітка-Основ'яненко, Євген Гребінка, Микола Костомаров, Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Олександр Стороженко). Він — типовий український романтик. Один із творців великого українського міфу, автор значних художніх структур, орієнтованих на наш фольклор, на нашу казку. Він — родоначальник українського напрямку, української школи в російській прозі, звідки вийшли Антон Чехов, Михайло Зощенко, Юрій Олеша, Михайло Булгаков...

Микола Гоголь — світобачення, стиль і структура українського бароко. Як і Григорій Сковорода, він не тільки з нашої літератури, а й з образотворчого мистецтва (Ілля Рєпін, Андрій Рубльов), та української музики (Максим Березовський і Артем Ведель).

Тарас Шевченко і Микола Гоголь — двоє найгеніальніших українців, безсмертних світочів людства. Без Миколи Гоголя не було б Тараса Шевченка — батька української нації і державності, Бога України. Великий Кобзар почав там, де зупинився його великий предтеча — із універсально-державотворчого україноцентризму.

*Перший з'явився 23 вересня 1960 року: "Мов книгу судьби, він читав Дніпро, що розгортався перед ним день за днем. Читав минуле його й майбутнє" [3, т. 1, с. 263]; останній датовано 11 травня 1995 року: "Гоголь, Чайковський, Чехов — це сини того народу, якому імперія забороняла навіть розмовляти рідною мовою... Нічого не було жорсткішого в людській історії" [3, т. 3, с. 566].

Гоголь — втілення величі України й української людини, Шевченко — творець новітньої України [5].

Для щоденників завжди є характерними події не причинно-наслідкових зв'язків, а в поєднанні з часовим простором їхня послідовність. Лейтмотив часом організовує підтекст твору, виносячи назовні втаємничені сторінки щоденника. Для Олеся Гончара в цьому сенсі були роздуми про діалектику життя та смерті. Найменша, найдрібніша деталь при тому може бути основною. У щоденниках такий прийом найчастіше вживаний, оскільки в ньому автор не відтворює предмет чи явище в усіх подробицях, а має право лише кількома штрихами, а подекуди й опосередковано писати про найбільшочіше, найсакральніше, недоказане.

Зацікавлення творчістю усавленого земляка для Олеся Терентійовича не було випадковим. Ім'я Миколи Гоголя часто згадується в його мемуаристиці 60—90-х років минулого століття. Це — ліричні мініатюри або філософські етюди, які характеризують любов до рідного краю, його природи, народу, врешті, ставлення до свого земляка — полтавчанина, самого Олеся Гончара як символу синівської любові до країни. Невід'ємність Миколи Гоголя від Полтавщини так само немислима для України, як і імена Івана Котляревського, Панаса Мирного, Володимира Короленка... Полтавський край презентував світові плеяду високого мистецтва слова — навіть мова держави, в основі якої лежить полтавсько-київський говір, — це мова маленького Миколи Гоголя.

Поети й письменники черпали свої теми з народної культурної скарбниці, міфів, вірувань, легенд, переказів, казок, пісень, історичних дум тощо, їхні твори стають зразками поетичних унаслідувань і переспівів. Література розширювалася і поглиблювалася темами суто релігійними. Літературна творчість черпала із духовної скарбниці народу все те, що допомагало розкрити присутність Бога та сенс Божого промислу у людським житті: вірування, міфи, релігійну філософію, філософію природи. Таким чином, література, поезія — то є та велика книга поруч книги природи, що найкраще допомагає пізнати Бога й усі таємниці потойбічного світу. А поет — то є обранець Божий, устами якого до людей промовляє Бог; поет — то є пророк, віщун; то є кобзар, що голосить людям Божу правду, — так за Л. Білецьким, розвивалася творчість усіх великих майстрів слова [1, с. 10, 11]. Дозволимо собі твердження, що той, хто за цим не слідував, не ставав по часі великим, — воістину велика, невичерпна колиська духовного розвою народної творчості. У цьому сенсі цікаво простежити захоплення творчістю великого українця Миколи Гоголя і його вплив на світогляд ще одного великого українця, але вже з іншого століття — Олеся Гончара. Примітно, що в середині ХХ століття — у розквіт щоденниги та сил, Олександр Терентійович досить часто писав у щоденнику про М. Гоголя, а от наприкінці життєвого шляху, коли й згадував, то вочевидь повторювався і не був таким розмаїтим, як раніше. Для Олеся Гончара ім'я його славетного земляка однозначно символізувало цвіт нації — так само, як імена Тараса Шевченка, Івана Франка. Олександр Терентійович шукав витoki збагачення його творчості, і безсумнівно знаходив їх — у ментальності та інших чинниках.

Щодо українськості Миколи Гоголя, то тут письменник, як великий майстер слова позаминулого століття, примусив побачити світ його очима — оспівав Україну з її ландшафтами, побутом та етнографією, доторкнувшись до найтрагічніших сторінок її історії, підносячи героїзм народу, замислюватися над майбутнім країни. У цьому сенсі варто згадати і про втаємничені плани Миколи Гоголя, яким не судилося збутися: видати україно-польський словник, над збиранням матеріалів для якого він працював, написати велику працю з української історії "Взгляд на составление Малороссии" та історичний роман "Гетьман" (розділ з якого

збережений), врешті, обійняти посаду викладача на кафедрі історії Київського університету... Тут — глибинне бачення України, звернення до духовних джерел своїх земляків. Відтак — кілька витягів зі "Щоденника" Олеся Гончара кількома "спалахами" додають нового змісту в трактуванні постації Миколи Гоголя — гордості кожного українця за причетність до магічного реалізму України.

"Геній — це той, хто здатен почути, як почув Гоголь, "грім українського солов'я" [3, т. 2, с. 18]¹.

"Тичина й Гоголь — вони як брати, обидва скалічені. Скоморохи в житті, незрівнянні генії в творчості" (Т. 2, с. 160).

"Пушкин! Вечно сверкающий алмаз России... Та все ж Україна дала вам ембріон Гоголя, з якого пішло все" (Т. 2, с. 198).

"Ми не ті, в кого є підстави претендувати на те, щоб керувати світом. Якщо буде в народів можливість обирати — оберуть не нас. Може, Індія для цього більше підходить. Індійці, здається, людяніші за інших. Вони цінують в людині духовність. Ми ж занадто жорстокі. Чи вроджене це чи набуто, але воно є і, здається, посилюється. Навіть те, що нам про людину відкрили Сковорода, Гоголь, Толстой, сьогодні цікавить небагатьох" (Т. 2, с. 209).

"Ранній Гоголь — "сонячний", український... Він пов'язаний з українським гумором, з народною піснею, думою... Цього наші дослідники рідко торкаються і ніби навіть неохоче" (Т. 2, с. 256).

"Гоголь по типу своєї нервово-психічної структури нагадує Тичину. До цього ж типу... належать Сковорода, Козловський... Суто український тип генія зі всіма його достоїнствами й слабкостями (скажімо, беззахисність перед життям).

Шевченко, Франко — то інший тип. То — саме могутня" (Т. 2, с. 257).

"Гоголь і українське бароко — наскільки є підстави для таких зіставлень? Професор Бонамур (Франція) вважає Гоголя представником європейського бароко" (Т. 2, с. 258).

"Гончар — духовний син Гоголя" (Т. 2, с. 258).

"Я майже певен: якби Гоголь не порвав із своїм національним середовищем, якби зберіг і надалі ті родинні зв'язки, що його жили в юності і ще раніш в дитинстві, — не закінчив би він так трагічно. Втративши Україну, він опинився в духовному вакуумі... Звідки його містика, муки, страждання, почуття найчорнішої безвиході..." (Т. 2, с. 273).

"Маркес "Сто років самоти" — чудова річ, а "Осінь" ["Осінь патріарха"] — уже самоповторення. Толстой не хотів знати техніки. Ось у кого треба б учитись! А нас в юності все тикали носом в "Буревісник" [Горького]... А до глибин Гоголя прориваємось, власне, тільки тепер..." (Т. 2, с. 343).

"Гоголь — по-суті — безпритульний геній..." (Т. 2, с. 345).

"Вульгарний атеїзм нічого високого не створив, все найпрекрасніше — то все богонатхненне... Християнство? Принаймні, я не відчуваю, щоб християнське вчення суперечило моїм гуманістичним переконанням. А чим воно раніше було для мистецтва, це блискуче показала епоха Відродження. Та й Гоголь, та Достоевський також..." (Т. 2, с. 354).

"Існує й така думка: якщо Шевченко — гнів і меч України, то Гоголь — її казка" (Т. 2, с. 355).

"А мати Гоголя, ще бувши дівчиною (Маша Косаровська), дуже гарно танцювала "козачка"... Ось звідки Гоголь" (Т. 2, с. 392).

"Геній — інстинкт, а тому і одкровення. Навіть в інтуїтивних блуканнях генія відтворюється суперечливість істини". Гоголь задовго до смерті признавався друзям, що коли вичерпає себе, звершить те, до чого він покликаний, тоді він умре. І так сталося. Не фізичні недуги зламали його. Світила медицини шукали у ньому тілесних хвороб і не розуміли, що перед ними той, ким керує воля, сила духу, і коли дух роз-

¹ Далі посилання на "Щоденники" О. Гончара — в тексті.

порядився: годі, далі не бути, тіло йому підкорилось, настав кінець" (Т. 2, с. 402).

"Гоголь — от хто багато несе в собі загадок!" (Т. 2, с. 423).

"Ні разу не озвався про Шевченка (а були ж спільні знайомі — Брюллов, Жуковський)... Жодної згадки про декабристів. А був і в Ніжині... Боявся померти в летаргічному сні, *попереджав*, щоб не спішили ховати..."

"Час, простір, матерія — триєдність світу... Основа основ усіх релігій і філософій. Наука весь час скаржиться на загадовість Гоголя. Справді, науці його не зрозуміти, якщо вона й далі ігноруватиме той факт, що Гоголя породило українське життя, що прийшов він із його духовних надр" (Т. 2, с. 486).

"Університет дає нам цілу суму знань, всесвітню інформацію. Естетичну ж культуру митцєві дають народ, школа дитинства. Приклади: Гоголь, Шевченко... Адже ясно, що без народної пісні, без цілої системи естетичних та моральних уявлень свого народу вони не виформувались би саме такими, як художники. Отже, й геній *не виникає з нічого*" (Т. 2, с. 501).

"Дослідити мистецтво, художнє мислення Київської Русі у зв'язку з мистецтвом сучасного поетичного реалізму (Гоголь, Довженко, Дейнека, латино-американці) — хіба ж не вдячна тема для когось із тих, хто справді шукає значного матеріалу для своїх дисертацій! Бо стільки схоластики, гори мертвих писань, а тут такі пласти живого ще тільки ждуть та ждуть, щоб освітитись променем думки..." (Т. 2, с. 521).

"Треба час від часу перевіряти себе на людяність. Адже навколишнє життя дає багато прикладів того, як навіть людина обдарована, піддавшись міщанським спокусам, змінюється й сама, дозволяє собі здрибнитись і навіть знищитись у своєму найістотнішому. Диявола спокус можна подолати, тільки ж слід берегти світло в душі, світло чистоти й небесності. Лицарі Лаврських печер умили це. І Гоголь, і Тарас — обидва умили" (Т. 2, с. 522).

"Комедія Квітки-Основ'яненка "Приезжий из столицы, или Суматоха в уездном городе" була написана в 1827 р. і залягла в цензурних надрах. Але цілком можливо, що дотепний сюжет якимось чином став відомий літературному Петербургу і Пушкін — уже як анекдот! — подарував цей сюжет Гоголю. Отже, й винуватих нема, а у виграші вся література! Тільки старого Квітку все-таки шкода: хай і мимоволі, але покривджено" (Т. 2, с. 530).

"Здається, ніхто ще не пробував дослідити, яке враження справили українські повісті Гоголя на молодого Шевченка. А цей юнак із Черкащини, звичайно ж, був у числі перших і найпалкіших читачів, що впивались "Вечорами на хуторі...". І якщо не в плані соціальному, то принаймні в плані естетичному й народознавчому українські повісті Гоголя відкривали Тарасові красу України і давали певність, що сам він теж є володарем тих дивовижних пісенних художніх скарбів і може їх по-своєму відкрити, виповісти людству" (Т. 2, с. 562).

"Читаю Михайла Павлика, зокрема його блискучу статтю про Гоголя. Слово, гідне Франкового побратима! Хоча подекуди і відчувається наліт соціологізму, не досягнуто всю глибину шукань Гоголя навіть тоді, коли він звертався до "старосвітських ідеалів" та образів християнської філософії... Було і в цьому "щось", була велич художника-гуманіста" (Т. 2, с. 573).

"Відкриття Гоголя полягало у тому, що він уперше вніс у прозу поезію (чого не було навіть у Пушкіна). Можливо, віра в безсмертя душі допомогла йому через поезію сягнути глибин людської психології. І чи не звідси навіть і "Мертвые души" поема?

Але найперше ранні, українські, його повісті. Він їх наповнив силою поезії, наповнив красою, і це зробило його *першим письменником* тогочасної літератури" (Т. 3, с. 13).

"П'ять років розділяють Гоголя і Шевченка. Справді чудом було, що двох таких геніїв дала світові безмовна, безправна, поглумлена царатом Україна, яка для оборони своєї душі тільки й мала красу мови та пісні!" (Т. 3, с. 15).

"Щоб передати образ України, від неї треба було або віддалитись на відстань обрію (Гоголь, Шевченко), або інородцеві наблизитись до неї так, щоб із пташиною зіркістю побачити, як "уж подсыхает хмель на тыне", і відчути цю землю, де людина не відділяє землі від неба. Бунін, здається, був третім, хто в минулому віці відчув чаклунський чар цієї землі" (Т. 3, с. 184, 185).

"Рідко хто замислюється, як багато втрачала Україна на відсутності своєї державності. Хіба неясно, чому на рідному українському ґрунті не знаходилося місця Гоголеві, Вернадському, Архипенкові та іншим геніям світового масштабу? Умови бездержавного, напівколоніального життя фактично гнали їх в еміграцію, позбавляючи можливості працювати в культурі свого народу... А тоді ще й дорікають нам, де наші генії? Кого ви ще дали світові, крім Шевченка?" (Т. 3, с. 203).

"Сяє вдалечі промінь порятунку: святе слово любов". Слово — порятунок Бога людині. Це все Гоголь!.." (Т. 3, с. 230).

"Із того, що зірки недосяжні, ще не випливає, що вони несправжні, — так мислив Гоголь, міркуючи про ідеал, його природу" (Т. 3, с. 343).

Письменницькі щоденники — різновид жанру мемуарної літератури. У них розкривається духовний світ письменника, специфіка його світовідчуття й світобачення. Сюжет щоденника будується на хронологічній основі, оскільки сама природа жанру вимагає послідовності записів про побачене й пережите. І хоча в щоденниках персонажів небагато, записи про них мають особливе значення, оскільки письменник з властивим йому внутрішнім світом, переживаннями, емоційним станом душі з докладністю, аналітичністю, чіткістю, афористичністю своєрідно розкриває психологічні образи своїх героїв і висловлює власне ставлення до них. Маючи певні відмінності від художньої літератури, щоденники в той же час практично ні в чому не обмежують автора в застосуванні різних композиційних прийомів. Кожен запис має містке філософське підґрунтя і водночас самовираження автора, в основі філософії якого — любов до життя, краси, людини.

"Щоденники" Олесь Гончара — зразок втілення найвищих моральних якостей митця, вони відтворюють його реакцію на навколишнє середовище, на літературний процес.

У нашій статті записи Олесь Гончара про Миколу Гоголя, на перший погляд, не пов'язані між собою, проте всі вони об'єднані великою любов'ю до автора російськомовних, але українськоментальних "Вечорів на хуторі біля Диканьки", "Тараса Бульби"... У своїх суб'єктивних письменницьких роздумах О. Гончар знаходить вагомий влучний спостереження про генія української та російської літератур. "Сила Гоголя була така велика, — писав російський дослідник К. Мочульський, — що йому вдалося зробити неймовірне: перетворити пушкінську епоху нашого письменства в епізод, до якого повороту нема і бути не може..." [6, с. 86, 87].

"Щоденники" Олесь Гончара, як своєрідна літературна форма, мають велике інформативне значення. Це — специфічні й водночас повновартісні, важливі художні твори, без яких неможливо уявити історію української літератури ХХ століття.

Духовний простір щоденникових записів розкриває перед читачем людину з надзвичайною вимогливістю до себе й до інших, безкомпромісну в морально-етичних питаннях, чесну, принципову. Письменник постає при-

страсним літописцем, суддею свого часу. Отже, сучасна документальна література, репрезентована щоденниками Олеся Гончара, збагатилася яскравими оригінальними, філософсько заглибленими зразками.

Вища духовність — духовність Миколи Гоголя, духовність Олеся Гончара, — в усякому разі до такої категорії вони обидва прагнули. Україна ще здивує світ, але без войовничості — через піднесення духовності — у цьому її особливе покликання. А звідси — посилення духовності і відродження її у світовому сенсі. Саме цими ідеалами, нехай і не озвученими в рядках свого письма, присягали на вірність своїй країні і своєму народові і Микола Гоголь, і Олесь Гончар — його відданий учень.

Список використаної літератури

1. Білецький Л. Історія української літератури. Т. 1. Народня поезія / Л. Білецький. — Авгсбург, 1947. — 328 с.
2. Гончар О. Т. Твори : в 12 т. / Олесь Гончар. — К. : Наук. думка. — 2003. — Т. 3 : Таврія. Перекоп. — 680 с. ; Дончик В. Г. Від "Прапорonoсців" до "Поеми про море" // Український радянський роман: рух ідей і форм / В. Г. Дончик. — К. : Дніпро, 1987. — [428 с.] ; Наєнко М. К. Сучасний український роман / М. К. Наєнко. — К. : [б. в.], 1981. — 48 с. ; Творчий світ письменника : літ.-крит. матеріали про творчість українських радян. письменників / упоряд., вступ. ст. і примітки М. К. Наєнка. — К. : Рад. шк., 1982. — 271 с. ; Наєнко М. К. Українське літературознавство: школи, напрями, тенденції / М. К. Наєнко. — К. : Академія, 1997. — 320 с. ; Погрібний А. Г. Олесь Гончар / Анатолій Погрібний. — К. : Дніпро, 1987. — 242 с. ; Погрібний А. Г. Класики не зовсім за підручником / А. Г. Погрібний. — К. : Школяр, 2000. — 134 с. ; Семенчук І. Р. Вивчення майстерності письменника в школі : [досвід аналізу художніх засобів твор-

- чості А. Головка, М. Стельмаха, О. Гончара] / І. Р. Семенчук. — К. : Рад. шк., 1966. — 195 с. ; Семенчук І. Р. Олесь Гончар : до 60-річчя з дня народження письменника / І. Р. Семенчук. — К. : Т-во "Знання", 1978. — 64 с. — (Серія "Література і мистецтво"; № 3) ; Семенчук І. Р. Олесь Гончар — художник слова : дослідження / І. Р. Семенчук. — К. : Дніпро, 1986. — 260 с.
3. Гончар О. Щоденники : в 3 т. / Олесь Гончар. — К. : Веселка, 2002— .
Т. 1 : 1943—1967. — 2002. — 456 с.
Т. 2 : 1968—1983. — 2003. — 607 с.
Т. 3 : 1984—1995. — 2004. — 608 с.
  4. Жулинський М. Духовний провідник України, або Чим трепетав дух Олеся Гончара? / Микола Жулинський // Слово і час. — 2008. — № 5. — С. 78—80 ; Літ. Україна. — 2008. — № 17. — С. 7.
  5. Люлько Г. Велич нашого духу: парадокси життя й творчості Гоголя / Г. Люлько // Літ. Україна. — 2009. — 4 черв. — С. 1.
  6. Мочульський К. Духовний путь Гоголя / Константин Мочульський. — Париж : Ymca Press, 1934. — 151 с.

Цель предлагаемой статьи — показать своеобразие взглядов Олеся Гончара на творчество Николая Гоголя, раскрыть основы его украинской ментальности. Дневники Олеся Гончара являются объективным свидетельством того, что связь Николая Гоголя с Украиной, его украинские корни стали основой его феномена.

The proposed article shows the originality of views of Oles Gonchar on the creativity of Nikolai Gogol and reveals the foundations of his Ukrainian mentality. Oles Gonchar's diaries are objective evidence that the relationship of Nikolai Gogol with Ukraine and his Ukrainian roots became the basis of his phenomenon.

Матеріал надійшов у редакцію 18 січня 2010 року